

RADVILŲ PILIGRIMYSTĖS

Jurgis Radvila savo dienoraštyje apie kelionę į Italiją (1575)

Gruodžio 3 dieną pusryčiau gražiam ir įtvirtintame venetų mieste Trevize už 15 mylių nuo Koneljano. Už 10 mylių nuo Trevizo ir už 5 mylių nuo Koneljano pervažiuojame kažkokią upę [...] [Pjavė], nelabai plačią, bet sraunią. Už jos artimiausiame kaimelyje išklausęs mišias, vykau toliau į Trevizą. Kelyje sutikau du lenkus, iš Feraros pėsčiomis einančius į Lenkiją. Po pietų palikau Trevize Skargą, kuris su vežimais turėjo vykti tiesiai į Paduvą, o aš pats su broliu Albertu, ponais Sinovskiu, Luščevskiu ir Grajovskiu, gavęs arklius, nuvykau į Margerą, venetų miestelį, esantį prie jūros. Už 15 mylių nuo Trevizo ir už 2 nuo Margeros yra tų pačių venetų miestelis Mestrė, mažas ir ganėtinai gražus. Margeroje sėdau į laivą, vadinamą gondola (jomis plaukiojama Venecijoje), ir 7 mylias plaukiau iki Venecijos, kuri savo grožiu ir padėtimi pirmąja pasaulyje, ir apsistojuo vokiečių viešnagės namuose "Baltasis liūtas".

Gruodžio 4 dieną pasilikau Venecijoje. Išklausęs mišias nepaprastai gražioje ir brangiais akmenimis išpuoštoje miesto globėjo Šv. Morkaus bazilikoje, šalia Dožų rūmų, po pietų nuvykau pas Jo Imperatoriškosios Didenybės pasiuntinį Venecijos Respublikoje poną Vitą fon Dornbergą ir įteikiau jam skirtą imperatoriaus laišką. Tada vieno iš jo dvariškių lydymas nuėjau apžiūrėti miesto arsenalo, didžiulio ir erdvaus, pilno įvairiausių ginklų rūšių. Ten galima matyti venecijiečių triremas, panaudotas garsiojoje krikščionių pergalyje prieš turkus [Lepanto mūšis]. Pačiame arsenale yra patalpa, kurioje kiekvieną dieną gaminami triremoms skirti ginklai. Apžiūrėjęs arsenalą, dvi valandas buvau vežiojamas po miestą, mačiau daug didingų ir nepaprastai gražių pastatų, besitęsiančių per visą miestą pagal Didįjį kanalą, kuriuo niekaip negalėjau atsigrožėti.

Gruodžio 5 dieną išklausiau mišias Išganytojo bažnyčioje, gana gražioje ir erdvoje, pripildytoje daugelio žymių Venecijos didikų paminklų. Rytą, pavalgęs pusryčius, paskubomis išvykau iš Venecijos, nes pasiekė gandai apie prasidedantį marą, kuris čia, siautėjęs ištisus dvejus metus, padarė didžiulę žalą ne tik šitam miestui, bet ir persimetė į Milaną, Mantują, Vičencą, Bergamą, Brešą. Palikęs Veneciją, [...] 5 mylias plaukiau per jūrą gondola ir pagaliau vežimu tą pačią dieną atvykau į Paduvą, Venecijai pavaldų miestą, didelį ir įtvirtintą, garsų mokytais žmonėmis ir mokslais. Ten sutikau gerbiamą poną Chodzinskį ir Ulriką Hozijų, Varmijos kardinolo iš sesers pusės vaikaitį¹. Vykdami iš Romos į Lenkiją, jie mane tą pačią dieną aplankė.

Gruodžio 6 dieną pasilikau Paduvoje ir išklausiau mišias Šv. Antano Paduviečio bažnyčioje,

---

1 Ulrikas Hozijus - Varmijos vyskupo, kardinolo, žymaus kontrereformacijos veikėjo Stanislovo Hozijaus (1504–1579) sūnėnas. S. Hozijus daug prisidėjo prie jėzuitų atvykimo į Lenkiją ir Lietuvą, fundavo pirmąją diecezinę seminariją Branieve (1567), parašė "Krikščionių katalikų tikėjimo išpažinimą" (*Confessio fidei Catholicae Christianae*, 1557), kuris XVI a. Europoje buvo išleistas 39 kartus.

vadinamoje Il Santo, prie didelio ir gražaus altoriaus, kur šis šventasis yra palaidotas. Ši bažnyčia priklauso šv. Pranciškaus vienuoliams, vadinamiesiems konventualams. Čia galima pajauti nepaprastai malonų kvapą, kuris kyla nuo marmuro akmens, po kuriuo šventasis palaidotas. Tą patį rytą prieš mišias pas mane atvyko ponai Andrius ir Petras Čarnkovskiai, Paduvoje studijuojantys broliai, ir palydėjo mane į minėtą baziliką. Iš ten nuvykau į kitą - Šv. Justinos bažnyčią, esančią šiek tiek už miesto, priklausančią šv. Benedikto vienuoliams. Tai labai turtinga, erdvi ir graži bažnyčia, ypač choras ir auksu papuošti vienuolių suolai, už kuriuos gražesnių, kiek pamenu, niekada nesu matęs. Vienuolynas papuoštas įvairiais gražiais paveikslais, kuriuose vaizduojami šv. Benedikto stebuklingi darbai ir iš šio ordino kilę popiežiai.

Tada nuvykau į Paduvos mokyklą, kuri nėra labai graži, bet garsi daugeliu žymių ir mokytų vyrų, kurie čia mokėsi ar mokosi. Iš čia išvykęs pakeliui aplankiau Šv. Lauryno bažnyčią, čia mačiau šio miesto įkūrėjo trojiečio Antenoro kapą su pakankamai gerai įskaitomu įrašu. Po pietų minėtas ponas Čarnkovskis nuvedė mane į cirką, kur matėme geriausią, mano manymu, šio meno artistą. Po toėjome žiūrėti komedijos: tai buvo pirmas ir labai gražus vaidinimas, kurį mačiau Italijoje ir kuris man labai patiko. Tuomet susipažinau su Paduvos rektoriumi, kažkokiu Kandiota.

Gruodžio 7 dienos rytą išklausiau mišias Šv. Justinos bažnyčioje, apsilankiau Šv. Kotrynos bažnyčioje ir išklausiau pamokslą Šv. Antano bažnyčioje, kur mane aplankė ponas Čarnkovskis. Tada apžiūrėjau salę *alla Piazza del Vino*, nepaprastai didingą, didelį ir gražų statinį, garsų visoje Italijoje, ypač Tito Livijaus Paduviečio dėka, kurio atvaizdas matyti akmenyje virš įėjimo. Taigi išklausęs mišias Šv. Justinos bažnyčioje, o pamokslą, kurį sakė pranciškonas vienuolis, Šv. Antano bažnyčioje, kartu su minėtais ponais lenkais [Čarnkovskiais] nuvykau į Venecijos didiko Foskario rūmus *alla Arena*, nepaprastai gražios architektūros, su gausybe vertingų paveikslų viduje.

Po pietų su minėtais lenkais toje pačioje vietoje žiūrėjau kitą komediją "Pastoralė", ne mažiau gražią kaip pirmoji. Už ją sumokėjau gana brangiai, mat iš mano tarno Grajovskio buvo pavogta piniginė su 37 vengriškais [taleriais] ir sidabriniumi 5 talerių vertės antspaudu.

Jurgis Radvila. *Kelionė į Italiją: 1575 metų dienoraštis*, [iš lotynų kalbos vertė Eugenija Ulčinaitė], Vilnius: Lietuvos dailės muziejus, 2001.

Andrius Volanas apie Radvilos Našlaitėlio kelionę į Jeruzalę

Tai sukėlė nepaprastą žmonių nuostabą; nors tavo kūno negalavimai reikalavo rūpintis ramybe ir poilsiu, būdamas kilnus ir garbingas žmogus stūmei nuo savęs bet kokį tinginiavimą ir jausdamasis gimęs tam, kas puikiausia, sumanei ir ryžtingai ėmeisi vykdyti pavojingą ir ilgą kelionę į Siriją ir Egiptą, paniekinęs visus sunkumus jūroje. Troškai išvysti tas šventas vietas, kuriose kitados, prisiemęs

žmogaus kūną, buvojo mūsų Viešpats ir išganytojas Kristus ir kur žiauriai nubaustas mirė, šitaip išgelbėdamas žmonių giminę, - savo akimis pats norėjai visa tai pamatyti. [...] Panašus likimas ištiko ir tave: mat tu, nežinant laivo kapitonui ir visiems kitiems jūreiviams bei su tavimi plaukiantiems draugams, paslėpęs tarp dėžių su prekėmis vežei du palaidotų žmonių kūnus, iškastus seniausiose Memfio kapinėse (apie tai žinojo tik keletas tavo tarnų), vadinamus mumijomis; mat jos pas mus naudojamos medicinos reikalams ir parduodamos už didelę kainą. [...] Taigi daugeliui taip manant ir tvirtinant tokia didelė tada kilo audra, kad, atrodė, visi vėjai ėmė pūsti jūsų pražūčiai; nebent tu, tam tikros nuomonės ir spėjimų paveiktas, išmestum tuos lavonus į jūrą ir tada pamatytum, kad jūra nurimo. Mat tame pačiame laive kartu su jumis plaukė vienas kunigas, kuris, didžiulės baimės apimtas, nuolat tvirtino matęs prieš akis baisius dviejų žmonių pavidalus: jie kelią tokią baimę, kad žmogus beveik galys numirti ir širdį apimęs baisus silpnumas. Kadangi tu turėjai rimtą pagrindą manyti, jog šitokią didelę audrą sukėlė tai, kad drauge su kitomis prekėmis yra vežami du mirusių žmonių kūnai, liepei juos pagaliau išmesti į jūrą ir taip nuraminti audrą. Kapitonas ir kiti jūrų kelionėse patyrę žmonės tvirtino ir tau sakė, jog tos juos ligi šiol kamavusios nelaimės kilo kaip tik dėl tų tavo paslėptų lavonų. O kalbėdamas su tavimi kunigas rimtai prašė paaiškinti, ar tu, slėpdamas tuos lavonus, nesilaikai kokių pagoniškų papročių. Išsamiai jam išaiškinai, jog kaip tik medicinos reikalams, o ne dėl kokių nors kitų tikslų vežesi šias mumijas iš Egipto. [...] Ligi šiol yra paplitusi ir tokia populiari nuomonė, jog šitos mumijos, apie kurias kalbame, atsiranda tokiu būdu: kai žmonės keliauja per smėlio dykumą į Arabiją, kilus dideliame vėjui juos užpusto smėlio kalvos, kuriose jie uždūsta. Tačiau tu, didžiadvasi kunigaikšti, įtikinai mus, jog tai tėra tik tuščios pasakos, neturinčios jokio tikro pagrindo; pats savo žygiu parodei, kaip tos mumijos atsiranda. Tai buvo nepaprastai drąsus poelgis, nes tuos kapus Egipte atkasa arabai, dažniausia plėšikai, ir lavonus parduoda medicinos labui. Tu nesudvejojai rizikuoti savo gyvybe ir nusileidai į požemius tapdamas tarsi jų bendrininku, kad savo akimis pamatytum tuos kapus ir nupirtum iš jų lavonus, tikėdamasis panaudoti juos ateityje [minėtiems tikslams]. Tačiau tavo pastangas ir viltis sudaužė baisi jūros audra, kuri vos nesibaigė laivo sudužimu. [...]

Pirmiausia atvykai į Siriją ir Palestiną, iš kur išplaukei į Egiptą ir tokiu būdu nutarei apkelti visas vietas, kurias mini Evangelijos istorija ar kurios garsios dėl kokių nors kitų atmintinų įvykių. [...] Pačiame Jeruzalės mieste apvaikščiojai visus šio miesto kampus ir savo akimis apžiūrėjai visas vietas, garsias Kristaus stebuklais arba įvykiais, susijusiais su mūsų išganytu. Su didžiausiu širdies pamaldumu bažnyčioje stebėjai Kristaus antkapį, Kalvarijos kalną, kuriame jis buvo prikaltas prie kryžiaus, kad atpirtų žmonių giminę, ir kur susilaukė gėdingos mirties; kapą, iš kurio trečią dieną prisikėlė ir pasirodė savo artimiesiems. Pajutai, kaip tavo krūtinę pripildo didžiulė meilė Kristui, [...]

Didžių ir nuostabių dalykų sužinojome iš tavo pasakojimo. Alyvų kalne, nuo kurio Kristus, nugalėjęs savo priešus, įžengė į dangų, [...] Kai dabar galvoju, šviesiausiasis kunigaikštis, net sudrebu visa širdimi ir kūnu, prisiminęs tokį tavo drąsų poelgį: gerai žinodamas, kokia bausmė laukia krikščionių, mahometonų uždraustas šventas vietas lankančių, pakeitęs apdarą tu ryžaisi aplankyti namus, kuriuose Kristus valgė paskutiniąją vakarienę; norėjai apžiūrėti tą vietą ir pastatą, kurį mini evangelistai. Šis pastatas tarp daugybės miesto griuvėsių kažkokios nuostabios Dievo Apvaizdos dėka yra išlikęs sveikas ir mahometonų didelėje pagarboje laikomas. [...] Taigi perkeliavęs beveik visą Palestiną pagaliau atvykai prie Jeruzalės šventyklos, garsiojo Kristaus kapo, ir pateikei šį didelį savo nepaprasto pamaldumo įrodymą. Mat iš savo turtų šiai šventyklai skyrei tam tikrų nuolatinių lėšų ir šventoms bažnyčios reikmėms palikai taurę bei didelę auksinę lėkštę; kitą sidabrinę ir paausuotą lėkštę palikai Betliejaus šventykloje. Taip pagal sielos troškimus užbaigęs visus reikalus, ėmei ruoštis grįžti į tėvynę.

Andrius Volanas. *Rinktiniai raštai*, [sudarė Marcelinas Ročka, Ingė Lukšaitė], Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1996, p. 261–270.